

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.14518906>

PEDAGOGIK KONFLIKTNING YECHIMI VA UNI BOSHQARISH TEXNOLOGIYASI

Dehkanova Ma'mura

Nizomiy nomidagi TDPU "Boshlang'ich ta'lim pedagogikasi"
kafedrasi professori v.b.

Yo'ldosheva Sarvinoz Ilhom qizi

Nizomiy nomidagi TDPU 2-bosqich magistranti

***Annotatsiya:** Ushbu maqolada pedagogik konfliktlarni yuzaga kelish sabablar, uni yechish usullari haqida ma'lumot keltirilgan. Maqolada pedagogik konfliktni qanday yo'llar bilan yechish, nizoli talaba va o'quvchilar bilan ishlashda nimalarga e'tibor qaratish kerakligi, o'qituvchining psixologik holatini, muomila madaniyati to'g'ri shakllantirish haqidagi fikrlarni o'z ichiga oladi.*

***Tayanch tushunchalar:** konflikt, to'qnashuv, nizo, pedagogik konflikt, o'qituvchi, o'quvchi, ijtimoiy konflikt, tarbiyaviy texnologiyalar.*

PEDAGOGICAL CONFLICT SOLUTION AND ITS MANAGEMENT TECHNOLOGY

***Abstract:** This article provides information on the causes of pedagogical conflicts and ways to resolve them. The article contains thoughts on how to resolve pedagogical conflict, what to pay attention to when working with conflicted students and students, the psychological state of the teacher, and the correct formation of the culture of interaction.*

***Keywords:** conflict, conflict, dispute, pedagogical conflict, teacher, student, social conflict, educational technologies.*

KIRISH

Hozirgi shiddat bilan rivojlanayotgan, globallashtirilgan davrda turli qarama-qarshiliklar, ziddiyatlar deyarli har kuni har bir inson bilan yuz beradi. Siz qanchalik o'zingiz va yaqinlaringizni bu jarayondan himoya qilsangiz, uzoq tutsangiz-da ziddiyatlar va konfliktli holatlar kuzatiladi.

Ta'lim jarayoni ham murakkab va ko'p qirrali bo'lib, unda o'qituvchi va o'quvchilar o'rtasidagi o'zaro munosabatlar muhim o'rin tutadi. Ushbu jarayonda pedagogik konfliktlar, ya'ni o'qituvchi, o'quvchilar yoki ularning ota-onalari o'rtasidagi kelishmovchiliklar va ziddiyatlar yuzaga kelishi mumkin. Pedagogik konfliktlarni to'g'ri boshqarish nafaqat ta'lim sifatini oshirishga, balki sog'lom psixologik muhit yaratishga ham yordam beradi. Ushbu maqolada pedagogik konfliktlarning sabablari, ularni boshqarish usullari va texnologiyalari ko'rib chiqiladi. Birinchi navbatda konflikt tushunchasi bilan tanishamiz.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODOLOGIYA

Konflikt (lot. *conflictus* - to'qnashuv) – qarama-qarshi yo'naltirilgan maqsadlar, manfaatlar, pozitsiyalar, qarashlarning to'qnashuvi degan ma'noni anglatadi. Bu nizolarni hal etishning rivojlanish usullari, shuningdek, uning salbiy oqibatlarining oldini olish to'g'risidagi fan konfliktologiyadir.

Har bir sohada bo'lgani kabi ta'lim sohasida ham turli ziddiyatlar, konfliktlar yuzaga keladi. Pedagogik konfliktlar deganda, biz o'qituvchi va talaba o'rtasidagi ta'lim jarayonida kuzatiladigan ziddiyatlar, tortishuvlar, kelishmovchiliklar, qarama-qarshiliklarni tushunamiz. Konfliktologiya fanini o'rganish talabalarning kasbiy tayyorgarligi uchun zarur omillardan biridir. Pedagogik konfliktlar va uning xususiyatlarini bilish va psixologik usullardan foydalanishning bo'lajak o'qituvchilar uchun juda zarurligi shundaki, pedagogik faoliyat odamlar bilan munosabatlar o'rnatish, jarayonda to'g'ri yondashuvni topish va «odam - odam» tipidagi doimiy aloqalarni o'z ichiga oladi. Ushbu ko'nikmalar hayot va kasbiy muvaffaqiyatning asosidir. Bo'lajak o'qituvchilar o'qituvchi va o'qituvchi orasidagi nizolarni hal qilish va salbiy oqibatlarining oldini olish bo'yicha yetarli bilimlarga ega bo'lishi kerak. Har

bir o'qituvchi o'zining kasbiy faoliyatida nizolar, shaxsning rivojlanishi va turli sharoitlarga moslashishdagi qiyinchiliklar, shaxslararo munosabatlarning kelishmovchiligi bilan bog'liq keng ko'lamli muammolarni hal qilishi kerak.

NATIJALAR

Pedagogik konfliktlarning paydo bo'lishiga turli omillar sabab bo'lishi mumkin:

1. O'qituvchi va o'quvchilar o'rtasidagi tushunmovchilik:

- *O'quvchilarni qattiq nazorat qilish yoki haddan tashqari talabchanlik.*
- *O'quvchilarning dars jarayonida intizomsizligi.*

2. Shaxsiy xususiyatlar va dunyoqarashdagi tafovutlar:

- *O'qituvchining qat'iy yoki bo'sh boshqaruv uslubi.*
- *O'quvchilar va o'qituvchilar o'rtasidagi psixologik muvofiqlikning yo'qligi.*

3. Ta'lim jarayonidagi tashkiliy muammolar:

- *Dars jadvalidagi kamchiliklar, resurslar yetishmasligi yoki haddan tashqari yuklama.*

4. O'quvchilar o'rtasidagi ijtimoiy konfliktlar:

- *Guruh ichidagi o'zaro kelishmovchiliklar yoki raqobat.*

5. O'qituvchi va ota-onalar o'rtasidagi ziddiyatlar:

- *Ta'lim masalasida turli yondashuvlar yoki o'zaro noto'g'ri muloqot. Ota-onalar bilan o'qituvchi o'rtasidagi noto'g'ri aloqa tushunmovchilik va norozilikka olib keladi. Bu vaziyatda ikki tomon ham bir-birini ayblashga moyil bo'ladi.*

MUHOKAMA

Pedagogik konfliktni boshqarish o'qituvchining kasbiy mahoratiga, psixologik yondashuviga va texnologiyalarni qo'llash qobiliyatiga bog'liq. Quyida samarali boshqaruv uchun asosiy texnologiyalar bayon etiladi:

1. Tahliliy yondashuv

Konfliktni hal qilish uchun avvalo uning sabablarini chuqur tahlil qilish kerak.

Bu jarayonda quyidagi savollarga javob topish muhim:

- *Konfliktning asosiy sababi nima?*
- *Ishtirokchilarning manfaatlari va ehtiyojlari qanday?*
- *Vaziyatda kimlar ishtirok etmoqda va ularning roli qanday?*

2. O‘zaro muloqot texnologiyasi

Muloqot pedagogik konfliktni boshqarishning asosiy vositasidir:

- *Ochiq muloqot: Har ikki tomon ham o‘z fikrlarini ochiq ifoda eta olishi kerak. O‘qituvchi bu jarayonda vositachi rolini bajarishi lozim.*
- *Tinglash ko‘nikmasi: Tinglash orqali ishtirokchilarning his-tuyg‘ularini va talablarini tushunish muhim.*

3. Murosa va muzokara texnologiyasi

Murosa pedagogik konfliktlarni samarali hal qilishning asosiy usullaridan biridir:

- *Har ikki tomon uchun maqbul bo‘lgan yechimlarni izlash.*
- *Muzokaralar jarayonida bir tomonning ustunligi emas, balki tenglik tamoyilini saqlash.*

4. Psixologik yondashuv

- *Konflikt ishtirokchilarining emotsional holatini hisobga olish va ularni yumshatish.*
- *Stressni boshqarish texnikalaridan foydalanish.*
- *O‘quvchilarning yosh xususiyatlari va psixologik ehtiyojlarini inobatga olish.*

5. Tarbiyaviy texnologiyalar

Tarbiyaviy yondashuv orqali konfliktlarni oldini olish mumkin:

- *O‘quvchilarda o‘zaro hurmat, empatiya va jamoaviy hamkorlikni shakllantirish.*
- *Intizomni qat‘iy, lekin insonparvar usullarda ta‘minlash.*

6. Vositachilik (mediatsiya) texnologiyasi

Ba‘zi holatlarda uchinchi tomon (vositachi) yordamida konfliktni hal qilish samaraliroq bo‘ladi. Bu o‘qituvchi, psixolog yoki tashqi maslahatchi bo‘lishi mumkin.

Mediatsiya jarayonida quyidagi tamoyillar amal qiladi:

- *Har ikki tomonning fikrini teng baholash.*
- *Hissiyotlarni boshqarish va konstruktiv muloqotni tashkil etish.*

Pedagogik konfliktni oldini olish usullari:

1. Ochiq va samarali muloqot o'rnatish: O'qituvchi o'quvchilar va ota-onalar bilan muntazam ravishda suhbatlashishi kerak.

2. Adolatli boshqaruv: O'qituvchi har bir o'quvchiga nisbatan teng yondashishi lozim.

3. Ijobiy muhit yaratish: Sinfda o'zaro hurmat va qo'llab-quvvatlashni rivojlantirish.

4. Psixologik tayyorgarlik: O'qituvchi konfliktlarni oldindan sezib, ularni oldini olish uchun choralar ko'rishi kerak.

XULOSA

Xulosa o'rnida shuni aytish joizki, har bir ta'lim ishtirokchisi — o'qituvchi, o'quvchi va ota-onalar — o'z rollari va mas'uliyatlarini to'g'ri tushunishi konfliktlarning oldini olishning muhim shartidir. Tashkiliy va psixologik yondashuvlar orqali bu muammolarni hal qilish ta'lim jarayonini samarali va ijodiy muhitda olib borishga yordam beradi.

Qolaversa, pedagogik konfliktlarni boshqarish nafaqat o'qituvchining kasbiy mahorati, balki psixologik tayyorgarligini ham talab qiladi. Konfliktlarni hal qilishning samarali texnologiyalaridan foydalanish orqali o'qituvchi ta'lim jarayonining sifatini oshirishi, sog'lom va samarali muhit yaratishi mumkin. Shunday qilib, konfliktlarni nafaqat bartaraf etish, balki ularni rivojlanish va takomillashuv manbaiga aylantirish ham mumkin.

ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. F. M. Qo'chqarova. Pedagogik konfliktologiya. /darslik/. –Toshkent: “Fan va texnologiyalar nashriyot-matbaa uyi”, 2021.

2. M.T.Axmedova, F.H.Aminova, M.E.Axmedova. PEDAGOGIK KONFLIKTOLOGIYA. Navoiy shahri, Ibn Sino ko'chasi 45-uy, NavDPI kichik bosmaxonasi, 2021.

3. Salayeva M.S. Umumiy pedagogika. Darslik. - Toshkent ‘Nodirabegim". 2021. - 598 bet.